

ב. יש אומרים שהחשש האמור אינו קיים אלא בשטר שכתב בו תאריך מאוחר מיום כתיבתו, אבל אם איחר כתיבת השטר וכתב בו זמן אמיתי של הכתיבה — אין חשש טירפה שלא כדין, כי לפי האמת חל השעבוד בזמן הכתיבה, והרי טורף בו כדין את כל הנכסים שנקנו קודם כתיבתו (קוב"ש עפ"י הרמ"ה).

דיני גביית שבח קרקעות נתבארו בב"מ יד-טו.

דף קנח

רסח. מה דין הירושה במקרי הספקות הבאים?

א. נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה.

ב. נפל הבית עליו ועל אמו.

א. נפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע מי מת תחילה; בית שמאי אומרים: יחלוקו.

יש אומרים (ביבמות לה) שעל כתובה לא אמרו בית שמאי, אלא היא בחזקת יורשי הבעל (רשב"ם). ורבנו תם חולק.

ובית הלל אומרים: כתובה (= מנה ומאתים ותוספת) — בחזקת יורשי הבעל.

נכסי 'מלוג' שנפלו לה מבית אביה — בחזקת יורשי האב (כלומר משפחת האשה. ואפילו לדעת האומרים ירושת הבעל דאורייתא, יש לומר שהואיל וירושתו אינה מחמת קורבה, יורשי משפחתה קודמים. עפ"י תוס').

נכסי 'צאן ברזל' שהכניסתם לבעלה בנישואין והם באחריותו כל משך ימי נישואיהם — נחלקו אמוראים בפירוש דברי בית הלל; לרבי יוחנן, בחזקת יורשי הבעל. לרבי אלעזר, בחזקת יורשי האשה. לרבי שמעון בן לקיש משום בר קפרא, יחלוקו.

א. הלכה כבר קפרא, שכן דבריו הובאו במסקנא. והוא רבו של רבי יוחנן, והרי אין הלכה כתלמיד במקום הרב (עפ"י רי"ף; אה"ע ז, 1).

ב. יש מפרשים מחלוקת האמוראים בסתם נכסים שאצל האשה, שאין ידוע אם הם מנכסי כתובה או מנכסי מלוג. וזהו 'נכסים (סתם) בחזקתן' שאמרו בית הלל (עפ"י רב האי גאון).

ג. גם כשידוע שמת הבעל תחילה, אין יורשי האשה יורשים כתובתה באופן שהיתה צריכה שבועה לגבות כתובתה, שאין אדם מוריש שבועה לבניו. ואולם דבר שהיא נידונית כמוחזקת בו, כגון נכסי צאן ברזל לרבי יוחנן [או מחצה מהם — לבר קפרא] — יורשים אותה (עפ"י תוס', מהרי"ח, רמ"ה). ונחלקו הראשונים באם ייחד לה קרקע לגבות כתובתה (עתוס' ויד רמה).

ב. נפל הבית עליו ועל אמו (שאינן לה בעל) ואין ידוע מי מת תחילה, לסתם משנתנו (וכן סובר בן עזאי), מודים בית שמאי ובית הלל שיחלוקו יורשי האם ויורשי הבן בכל הנכסים, שהרי ירושת שניהם ומוחזקותם בנכסים שוה. רבי עקיבא אומר: הנכסים בחזקתם. ופירש רבי אילא (1) אלעא. וכן הודה לדבריו רבי זירא כשעלה לארץ ישראל, בחזקת יורשי האם [הואיל והוחזקה נחלה באותו שבט. אביי]. ורבה פירש (כשיטת רבי זירא קודם שעלה) בחזקת הבן [הואיל והבן היה ראוי ליורשה קודם לכל קרוביה האחרים (רשב"ם)]. וכפי דרך העולם הבן עתיד ועומד לירש את אמו, לכך תקנו שיהיו בחזקתו. עתוס'.

- א. לפרשב"ם מדובר כשאין בנים נוספים לאשה זו, שאם יש לה — הם יורשים הכל, הואיל ובכל אופן יש להם חלק במקצת הנכסים, שהרי גם אם היא מתה תחילה, הלא יורשים הבנים נכסיה, הלכך הם נחשבים 'ודאי' ויורשי הבן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. ואין כן דעת ר"י ר"ת ריב"ם ריב"א ורמ"ה, שאין סברא שירושתם הודאית במקצת מהנכסים תחשיבם כ'ודאי' על הכל. וכן מסיק מהרי"ח.
- ב. הלכה כרבי עקיבא וכפירוש רבי אילא ורבי זירא, שהנכסים בחזקת יורשי האם (ראשונים; חו"מ רפ, י).

דף קנט

- רסט. א. בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו מה שראוי לו לירש, ומת — האם בנוי מוציאים מיד הלקוחות? ב. כנ"ל, בבכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו.

א. שלחו מארץ ישראל: בן שמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת — בנו מוציא מיד הלקוחות. וזו היא שקשה בדיני ממונות, שאומרים לו: אביך מכר ואתה מוציא?! [וטעם הדבר לפי האמת, שאומר: מכח אבי אבא אני בא לירש].

א. פרשו כמה מהראשונים שהמכירה לא חלה משום שלא היו הנכסים של המוכר [ואפילו למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כיון שמת קודם לאביו ולא נפלו לו הנכסים בחייו, לא עשה כלום]. או משום שמדובר שהאב כתב נכסיו לבנו 'מהיום ולאחר מיתה' דהיינו גוף מהיום ופירות לאחר מיתה, וכרבי יוחנן (קלו) שאם מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב — לא קנה לוקח. והנידון הוא לענין החזרת דמי המכירה, שהנכד מפקיע שעבוד המעות ופטור מכלום [אם לא השאיר האב נכסים אחרים], ואילו אביו היה מוציא מיד הלקוחות, היה צריך לשלם דמים.

ויש מפרשים שהמכירה חלה, אם משום שב'שדה זו' אפשר למכור 'מה שאירש מאבא' (רא"ש ותוס' כתובות צא — מר"ת), אם משום שאומר 'מה שאירש מאבא היום' (עב"י חו"מ ריא).
 ב. כתב רשב"ם ושאר פוסקים: אעפ"י שהקשו על מקור הדבר, הדין קיים להלכה. ואולם הרא"ש מלונגיל (הובא בב"י ובש"ך חו"מ קז) סבר שאין נוקטים כן להלכה [שהריהי קשה שבדיני ממונות, והכתוב תחת אבתיך יהיו בניך — לברכה נאמר ולא לדין ירושה]. וכתב חזו"א (ב"ק טו, ג) שדעה זו יחידאית היא ואין התופס יכול לומר 'קים לי' כדעה זו.

- ב. גם בכור שמכר חלק בכורה בחיי אביו, ומת — בנו מוציא מיד הלקוחות, שיכול לומר: מכח אבי אבא אני בא, ובמקום אב אני עומד ליטול חלק בכורה כאילו הייתי בכור.

ער. עד החתום בשטר שאינו מקייים, ונפסל לעדות משום גזלנות או משום קורבה — מה דין השטר?

היה עד חתום בשטר ונעשה גזלן — אינו נאמן לקיים השטר ולומר זה כתב ידי. אבל אחרים נאמנים לומר זה כתב ידו, ובלבד שהחזק כתב ידו בבית דין בטרם נעשה גזלן, שאז יודעים שחתם על השטר מקודם היותו גזלן.

והוא הדין כשעדים מעידים שהשטר נכתב לפני שנעשה גזלן. ומקימים את השטר על פי השוואת חתימותיו (עפ"י פוסקים).